QORTI KOSTITUZZJONALI

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL

Seduta ta' nhar it-Tnejn, 2 ta' Diċembru 2024

Numru : 43

Rikors numru: 312/2023/1 JVC

Aleksander Stojanovic
v.
Avukat Ġenerali u Avukat tal-Istat

1. L-attur appella mis-sentenza li tat il-Qorti Ċivili, Prim'Awla fit-30 ta' Novembru 2023 filwaqt li l-Avukat Ġenerali u l-Avukat tal-Istat ressqu appell inċidentali. B'dik is-sentenza l-Ewwel Qorti ddeċidiet li bil-fatt li r-rikorrent m'għandux forum skont il-Kodiċi Kriminali fejn jista' jressaq talba għal *habeas corpus* wara li nħareġ l-att ta' akkuża kontrih, jikser il-jedd fundamentali tiegħu għal smigħ xieraq kif protett taħt Art. 39 tal-Kostituzzjoni u l-Art. 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea u wkoll l-Art. 34 tal-

Kostituzzjoni u l-Art. 5 tal-Konvenzjoni Ewropea għad-Drittijiet tal-Bniedem.

2. Il-fatti tal-kawża jirriżultaw mid-dokumenti li ġew esibiti fil-kawża u li l-Ewwel Qorti qalet li huma:

> *"(1) l-att ta' akkuza a fol. 19 et seq fejn fost ohrajn huwa jinsab akkuzat b'omicidju volontarju b'dana li tressaq taht arrest nhar l-20 ta' Mejju, 2021;*
>
> *(2) Rat illi tul il-kumpilazzjoni r-rikorrent issottometta diversi drabi talbiet sabiex jigi rilaxxat bil-liberta' provizorja izda dawn it-talbiet gew dejjem rifjutati principalment ghar-raguni li l-Qorti tal-Magistrati u l-Qorti Kriminali dejjem irritenew li ma jqisux li r-rikorrent huwa persuna ta' min jafdah, stante li gia huwa mahrub minn pajjiz iehor cioe' is-Serbja fejn fil-konfront tieghu inhareg mandat ta' arrest sabiex iservi piena ta' prigunerija ta' tlett snin u nofs, w'ghalhekk ma jqisux li jista' jigi fdat li ma jahrabx minn Malta, aktar u aktar la darba fil-kaz odjern jinsab akkuzat b'omicidju;*
>
> *(3) L-att ta' akkuza fil-konfront tar-rikorrent li jgib id-data tal-24 ta' Novembru, 2022 esebit a fol. 188 et seq tal-process;*
>
> *(4) Id-digriet ta' rikuza tal-Imhallef Aaron Bugeja datat 19 ta' April, 2023 esebit a fol. 265 tal-process u iehor datat 21 ta' April, 2023 a fol. 267 tal-process;*
>
> *(5) Id-digriet ta' rikuza tal-Imhallef Consuelo Scerri Herrera datat 16 ta' Mejju, 2023 esebit a fol. 98 tal-process;*
>
> *(6) In-nomina tal-Imhallef Audrey Demicoli sabiex tisma' l-kawza kriminali tar-rikorrent liema nomina ggib id-data tas-17 ta' Mejju, 2023 esebita a fol. 274 tal-process;*
>
> *(7) In-nomina tal-Imhallef Edwina Grima flok l-Imhallef Audrey Demicoli datata 1 ta Gunju, 2023 a fol. 276 tal-process;*
>
> *(8) Ir-rikors tar-rikorrent habeas corpus intavolat a tenur tal-artikolu 412B tal-Kodici Kriminali datat l-1 ta' Gunju, 2023 a fol. 279 et seq tal-process. F'dan ir-rikors huwa jilmenta li ntavola talba ghall-liberta' provizorja fejn wara li dan gie trattat l-Imhallef sedenti rrikuza ruhu. Jzid li ghaddew numru ta' gimghat u l-kawza ma gietx riassenjata lill-Imhallef alternattiv. Izid kif isegwi:*

'Illi, l-atti m'humiex iktar quddiem il-Qorti tal-Magistrati u ilhom rinvijati u inharget att ta' l-akkuza fil-konfront ta' l-esponenti u ghalhekk dan ir-rikors jista' jsir biss quddiem il-Qorti Kriminali. L-artikolu 412B (1) japplika biss meta l-atti jkunu quddiem il-Qorti tal-Magistrati u l-artikolu 409A japplika meta ma jkunx hemm proceduri pendenti.

Illi, l-esponent jikkontendi li l-arrest tieghu huwa llegali ghaliex huwa ma jistax isib forum sabiex jiddetermina jekk l-arrest kontinwat tieghu huwiex gustifikat.

Ghaldaqstant ir-rikorrenti jitlob bir-rispett li dina l-Onorabbli Qorti joghgobha, previa li jingieb l-esponent quddiem din il-Qorti terminu previst u li jinstema' r-Registratur tal-Qrati Kriminali, tordna r-rilaxx tal-esponent mill-arrest.'

(8) Id-Digriet tal-Qorti Kriminali preseduta mill-Imhallef Edwina Grima datat 5 ta' Gunju 2023 (fol. 285 et seq) fl-atti tar-rikors habeas corpus fejn fil-parti dispositiva tieghu jaqra kif isegwi:

'Accused declares that he is filing his request for release from arrest in terms of article 412B of the Criminal Code. Now this article of the law states as follows:

(1) Any person in custody for an offence for which he is charged or accused before the Court of Magistrates and who, at any stage other than that to which article 574A applies, alleges that his continued detention is not in accordance with the law may at any time apply to the court demanding his release from custody Any such application shall be appointed for hearing with urgency and together with the date of hearing shall be served on the same day of the application on the Commissioner of Police or, as the case may be, on the Commissioner of Police and the Attorney General, who may file a reply therefor by not later than the day of the hearing.

(2) The provisions of article 574A (2) and (3) shall mutatis mutandis apply to an application under this article.

(3) Where the application is filed in connection with proceedings pending before the Court of Magistrates as a court of criminal inquiry before a bill of indictment has been filed or if the term referred in sub-article (3A) of article 401 is still running, the application shall be filed in the Criminal Court and the foregoing provisions of this article shall mutatis mutandis apply thereto.

(4) The provisions of article 409A(4) shall apply to a decision of the Court of Magistrates under this article.

It is thus clear that this provision of the law applies solely in those instances where the case is pending before the Court of Magistrates either as a Court of Criminal Judicature, in which instance such

application shall be heard before that Court, or before the Court of Magistrates as a Court of Criminal Inquiry prior to the filing of the bill of indictment by the Attorney General, or if the term referred in sub-article (3A) of article 401 is still running, in which case the application is to be filed before this Court.

The Bill of Indictment in this case has been issued by the Attorney General and this on the 24th of November 2022. Accused himself, in fact, in his application is asking this Court to consider his request in terms of this disposition of the law, although it is evident from its wording that this procedure does not apply when the case is no longer being heard before the Court of Magistrates either as a Court of Criminal Judicature or as a Court of Criminal Inquiry.

*Now this court cannot assume a competence which is not conferred to it by Law. The Court concurs with accused that the only disposition of the Criminal Code which addresses the institute of Habeas Corpus in cases which are pending before the courts of justice is article 412B. He puts forward the argument that this disposition applies also in proceedings pending before this Court on the premise that to argue otherwise would be tantamount to denying an accused person an effective remedy should he wish to seek redress before this Court for his continued detention in cases where he deems that the same is contrary to law, however, article 412B clearly and unequivocally applies only with regards to all cases pending before the Court of Magistrates, and not also to those cases pending before this Court. The fact that the acts are no longer before the Court of Criminal Inquiry does not automatically grant competence to this Court to hear accused's application filed within the parameters of article 412B(3), since the law clearly states that this procedure is applicable only in those instances where the bill of indictment has not as yet been filed and where the acts are remitted to the Attorney General in terms of article 401(3A) of the Criminal Code. In fact, this article of the law is found in Title II of the Book Second, Part I of the Cirminal Code netitle "**Of the Court of Magistrates".** It has been decided:*

"l-ordinament tal-procedimenti legali jemana biss u esklussivament mil-ligi kif mdawwla bl-interpretazzjoni taghha mill-qrati li ghandhom il-funzjoni li jaghtu t-tifsira awtentika tal-ligijiet tal-pajjiz. Hija wkoll il-ligi li tippreskrivi l-parametri tal-kompetenza ta' kull qorti u ebda qorti ma tista' tohrog 'il barra minn dawk il-parametri ghaliex anki l-qrati huma soggetti ghall-ligi."

Thus, the hands of this Court are tied in that it cannot provide the remedy being sought by accused since the procedure for habeas corpus filed in terms of article 412B of the Criminal code applies solely to the Court of Magistrates.

Having thus premised, this does not mean, and should in no way imply, that accused has no redress at law with regards to a potential violation of his rights on his being denied an effective and timely hearing to his

applications of bail filed on the 13th of April 2023 and on the 16th May 2023. Moreover, the Court is of the firm opinion that the law itself should provide such a remedy before this Court similar to that granted before the Court of Magistrates. This being said, today, accused's bail applications have been set for hearing thus granting him a right of review as to the "lawfulness" of his deprivation of liberty, albeit somewhat late in day. This Court in its criminal jurisdiction however can only address his grievance within the powers granted to it by law, leaving however unprejudiced any rights which accused may have to address his grievances before the competent court being the Constitutional Court.

Consequently, for the above-mentioned reasons, since the Court does not have the competence according to law to address accused's request, abstains from taking further cognisance of the same.'

(5) Rat id-diversi atti li jevidenzjaw li l-Imhallef Audrey Demicoli ma astjenietx formalment mis-smiegh tal-kawza qabel ma din giet assenjata lill-Imhallef Edwina Grima b'dana li dan wassal ghal talba mid-difiza ghall-astensjoni tal-Imhallef Edwina Grima.

(6) Id-digriet tal-Prim Imhallef tar-revoka tal-assenjazzjoni tal-Imhallef Edwina Grima datat 13 ta' Gunju, 2023 u konferma tal-assenjazzjoni tal-Imhallef Audrey Demicoli a fol. 311 tal-process;

(7) Rat illi finalment l-Imhallef assenjata harget digriet datat 14 ta' Gunju, 2023 li permezz tieghu ordnat in-notifika tar-rikors ghal-liberta provizorja datat 16 ta' Mejju, 2023 bi zmien 24 siegha lill-Avukat Generali ghar-risposta u rat id-digriet datat 16 ta' Gunju, 2023 li permezz tieghu ir-rikors gie appuntat ghas-smiegh ghal nhar l-20 ta' Gunju, 2023 (fol. 322). Dan is-smiegh gie segwit minn digriet datat il-21 ta' Gunju, 2023 li permezz tieghu, ghar-ragunijiet moghtija fl-istess (ara fol. 325 et seq tal-process), dik il-Qorti Kriminali wkoll cahdet it-talba ghal-liberta' provizorja liema ragunijiet isegwu u huma simili ghal dawk fid-digrieti ta' cahda precedenti.

Illi mis-suespost jirrizulta lil din il-Qorti li effettivament wiehed minn zewg rikorsi ghall-helsien mill-arrest sottomess mir-rikorrent odjern gie finalment deciz erba' u tletin gurnata (34) wara li gie ntavolat cioe' fil-21 ta' Gunju, 2023. Mis-suespost ukoll irrizulta wkoll li tul dawn l-erba' u tletin gurnata (34) l-Qorti Kriminali stess iddikjarat li r-rikorrent ma setax jusufruwixxi ruhu mill-artikolu 412B tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta u jipprezenta rikors habeas corpus ghas-semplici raguni li l-ligi stess teskludi l-applikazzjoni ta' dan l-artikolu lill-akkuzati li fil-konfront taghhom tkun gia harget l-att ta' akkuza kif sehh fil-kaz odjern.

Illi fit-trattazzjoni taghhom l-intimati sostnew li l-arrest tar-rikorrent gie fil-fatt konvalidat u huwa kellu diversi drabi l-okkazzjoni li jintavola rikorsi ghall-helsien mill-arrest fit-termini tal-artikolu 575 tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta izda jzidu:

‘’Issa, il-kwistjoni kollha hawnhekk, hija li, verament kaz pjuttost ecezzjonali, l-Imhallfin kollha tal-Kriminal spiccaw b’xi mod jew iehor ma setghux jisimghuh dan il-kaz. It is unfortunately a statistical anomaly tista’ tghidilha ghax jien qatt ma naf b’kaz iehor in recent memory fekn erbgha Imhallfin kollha b’xi mod jew iehor gew rikuzati . . .sfortunatament, vera, ma nistax immerieha, hawnhekk kien hawn din l-anomalija, kien hawn l-izball amministrattiv nista’ nghid forsi min-naha tar-registratur, li kien hemm perjodu, relattivament qasir, imma kien hemm perjodu fejn is-Sinjur ma kellux imhallef assenjat ghal kawza tieghu u sfortunatament huwa minnu, it-talbiet tieghu ghal helsien mill-arrest, baqghu imdendlin. . .”

3. Kien fit-8 ta’ Ġunju 2023 li r-rikorrent fetaħ din il-kawża u talab lill-Qorti sabiex:

1. “Tiddikjara illi l-fatt illi l-esponent m’ghandux forum skont il-Kap 9 fejn jista’ iressaq talba ghal habeas corpus una volta illi inharget fil-konfront tieghu att ta’ l-akkuza jilledi d-drittijiet ta’ smiegh xieraq kif sanciti fl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni ghad-Drittijiet tal-Bniedem u l-artikolu 34 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 5 tal-Konvenzjoni Ewropea ghad-Drittijiet tal-Bniedem.

2. Taghmel dawk l-ordnijiet, tohrog dawk l-atti u taghti dawk id-direttivi li tqis xierqa, sabiex twettaq, jew tizgura t-twettiq tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrent, inkluz li tehles lill-esponent mill-arrest.”

4. L-intimati wieġbu hekk:

1. “L-esponenti Avukat Generali ma hiex il-legittimu kontradittur f’din l-azzjoni u konsegwentement ghandha tigi liberata mill-osservanza tal-gudizzju.

2. Minghajr pregudizzju ghas-suespost, u fil-mertu, l-ilment tar-rikorrent huwa li ma ghandux forma ta’ habeas corpus kif kontemplat fl-Artikolu 412B tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta’ Malta wara li tkun inharget att ta’ akkuza. Filwaqt li huwa minnu li ma hemmx ligi ossia dispozizzjoni ekwivalenti, dan il-fatt wahdu ma jfissirx li r-rikorrent sofra minn lezjoni tal-jedd tieghu ghalsmigh xieraq u tal-jedd tieghu ghal-liberta’ u ghalhekk qieghed jigi eccepit li t-talbiet u l- pretensjonijiet tar-rikorrent huma infondati fil-fatt u fid-dritt, u dan ghar-ragunijiet segwenti li qed jinghataw minghajr pregudizzju ghal xulxin. Kif ser jintwera aktar ‘l isfel f’din ir-risposta, ir-rikorrent ghandu rimedji ohra li tipprovdi l-ligi ordinarja penali abbazi ta’ liema il-legalita’ tal-arrest tieghu tigi analizzata minn Qorti.

*3. In kwantu għall-**jedd għal-liberta'**, dan huwa mhares mill-Artikolu 5 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem u l-Artikolu 34 tal-Kostituzzjoni ta' Malta. Ir-rikorrent prezentement jinsab mixli quddiem il-Qorti Kriminali b'omicidju voluntarja. Isegwi għalhekk li d-detenzjoni tiegħu, kemm meta l-kaz kien għadu fi stadju ta' kumpilazzjoni u issa quddiem il-Qorti Kriminali, hi bbazata fuq l-Artikolu 5(1)(c) tal-Konvenzjoni u l-Artikolu 34(1) (f) tal- Kostituzzjoni. Ma hemm ebda dubju li l-arrest tar-rikorrent kien u huwa wiehed legali; kien ikkonvalidat meta tressaq quddiem il-Qorti tal-Magistrati bħala Qorti Istruttorja, l-arrest tiegħu baqa' jigi kkonfermat bħala wiehed legali kull meta talab għall-ħelsien mill-arrest (u t-talbiet tiegħu s'issa dejjem gew michuda kemm meta dawn gew ipprezentati quddiem il-Qorti tal- Magistrati kif ukoll meta gew ipprezentati quddiem il-Qorti Kriminali) u, fuq kollox, l-arrest tar-rikorrent għadu fil-parametri tat-termini kontemplati fl-Artikolu 575 tal-Kap 9 tal-Ligijiet ta' Malta.*

Għalhekk, qatt ma kien hemm kwistjoni fuq il-validita' u legalita' tal-arrest tar-rikorrent, u konsegwentement, din l-Onorabbli Qorti għandha tichad it-talbiet tar-rikorrent sa fejn dawn jirrigwardaw il-jedd għal-liberta'.

*4. In kwantu għall-**jedd għal smigħ xieraq** kif sancit mill-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni u l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni, l-esponenti ma jaqblux li r-rikorrent sofra min-nuqqas ta' access għal qorti bi ksur ta' dan il-jedd fundamentali. Kif diga' ngħad, huwa minnu li ma hemmx habeas corpus ai termini tal-Artikolu 412B tal-Kap. 9 wara li tkun inħarget att ta' akkuza, izda dan il- fatt ma jfissirx li r-rikorrent ma għandux modalita' ta' kif jisħarreg l-arrest tiegħu. L-artikolu 575 tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta kjarament jipprovdi dan ir-rimedju – rimedju li l-istess rikorrent utilizza numru ta' drabi. F'dan il-kaz, gara li minħabba dewmien fl-assenjazzjonijiet bejn imħallef u ieħor, ma ngħatax digriet definittiv għar-rikorsi għall-ħelsien mill-arrest li kien għamel ir-rikorrent.*

Madankollu izda, fil-mument li qed tigi mfassla din ir-risposta, talba oħra għall-ħelsien mill-arrest min-naħa tar-rikorrent tinsab imħollija għas-smigħ għal nhar l-20 ta' Gunju, 2023. Lil hinn mill-kwistjoni ta' kif dik it-talba ser tizvolgi, il-fatt jibqa' li bis-saħħa tal-Artikolu 575 tal-Kap.9, l-isħarrig tal-arrest li r-rikorrent irid jagħmel ser ikun qiegħed isir. Għalhekk, il-fatt li l-Artikolu 412B tal-Kap. 9 ma jipprovdix habeas corpus fic-cirkostanzi specifici tar-rikorrent, ma jfissirx li r-rikorrent huwa sprovvist minn rimedju xierqa u adegwat għac-cirkostanzi tiegħu.

Għalhekk, din l-Onorabbli Qorti għandha tichad it-talbiet tar-rikorrent sa fejn dawn jirrigwardaw il-jedd tiegħu għal smigħ xieraq.

Mingħajr pregudizzju għas-suespost, unikament fl-eventwalita' li din l-Onorabbli Qorti tqis li seħħ xi ksur ta' wiehed jew aktar mil-jeddijiet fundamentali tar-rikorrent, is-sejbien ta' tali ksur għandu jkun rimedju sufficcjenti. Fi kwalunkwe kaz, l-esponenti jissottomettu li din l-Onorabbli Qorti ma għandiex teħles lir-rikorrent mill-arrest kif mitlub fit-tieni talba tiegħu. L-għoti tal-ħelsien mill-arrest għandu jibqa' fdat f'idejn il-Qorti

Kriminali, mhux biss ghaliex prezentament ghandha rikors ghall-helsien mill-arrest quddiemha, izda ghaliex hi l-istess Qorti Kriminali li ghandha quddiemha l-atti tal-process kriminali kollha quddiemha u li hi fl-ahjar pozizzjoni sabiex tiddetermina, in vista ta' dak kontemplat mill-Artikolu 575 tal-Kap. 9, jekk ir-rikorrent ghandux jinghata l-helsien mil-arrest u, jekk iva, taht liema kundizzjonijiet tali helsien ghandu jkun regolat."

5. Bis-sentenza tat-30 ta' Novembru 2023 l-Ewwel Qorti ddeċidiet hekk:

1. "Tichad l-ewwel eccezzjoni tal-intimati filwaqt li ssib li l-Avukat Generali huwa wkoll legittimu kontradittur fil-proceduri odjerni;
2. Tichad il-bqija tar-risposta tal-intimati sakemm din hija nkompatibbli ma' dak hawn deciz;
3. Tilqa' l-ewwel talba tar-rikorrent u tiddikjara li l-fatt illi r-rikorrent m'ghandux forum skont il-Kap 9 fejn jista' iressaq talba ghal habeas corpus una volta illi inharget fil-konfront tieghu att ta' l-akkuza jilledi d-drittijiet ta' smiegh xieraq tieghu kif sanciti fl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni ghad-Drittijiet tal-Bniedem u l-artikolu 34 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 5 tal-Konvenzjoni Ewropea ghad-Drittijiet tal-Bniedem.
4. Tilqa' t-tieni talba limitatament billi tordna lill-intimat Avukat tal-Istat ihallas kumpens ghal-lezjoni sofferta lir-rikorrent fis-somma ta' hames mitt Euro (€500) filwaqt li tichadha fil-bqija.
5. Il-Qorti tordna lir-Registratur Qrati Civili u Tribunali sabiex fil-mument li din is-sentenza tghaddi in gudikat, jibghat kopja ta' din is-sentenza lill-Ispeaker tal-Kamra tad-Deputati kif jesigi l-Artikolu 242 tal-Kodici ta' Organizazzjoni u Procedura Civili Kap. 12 tal-Ligijiet ta' Malta.

Bl-ispejjez kontra l-intimat Avukat tal-Istat."

6. L-Ewwel Qorti rraġunat hekk:

"Illi mis-suespost jirrizulta lil din il-Qorti li effettivament wiehed minn zewg rikorsi ghall-helsien mill-arrest sottomess mir-rikorrent odjern gie finalment deciz erba' u tletin gurnata (34) wara li gie ntavolat cioe' fil-21 ta' Gunju, 2023. Mis-suespost ukoll irrizulta wkoll li tul dawn l-erba' u tletin gurnata (34) l-Qorti Kriminali stess iddikjarat li r-rikorrent ma setax jusufruwixxi ruhu mill-artikolu 412B tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta u jipprezenta rikors habeas corpus ghas-semplici raguni li l-ligi stess teskludi l-applikazzjoni ta' dan l-artikolu lill-akkuzati li fil-konfront taghhom tkun gia harget l-att ta' akkuza kif sehh fil-kaz odjern.

Illi fit-trattazzjoni taghhom l-intimati sostnew li l-arrest tar-rikorrent gie fil-fatt konvalidat u huwa kellu diversi drabi l-okkazzjoni li jintavola rikorsi

ghall-helsien mill-arrest fit-termini tal-artikolu 575 tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta izda jzidu:

''Issa, il-kwistjoni kollha hawnhekk, hija li, verament kaz pjuttost ecezzjonali, l-Imhallfin kollha tal-Kriminal spiccaw b'xi mod jew iehor ma setghux jisimghuh dan il-kaz. It is unfortunately a statistical anomaly tista' tghidilha ghax jien qatt ma naf b'kaz iehor in recent memory fekn erbgha Imhallfin kollha b'xi mod jew iehor gew rikuzati . . .sfortunatament, vera, ma nistax immerieha, hawnhekk kien hawn din l-anomalija, kien hawn l-izball amministrattiv nista' nghid forsi min-naha tar-registratur, li kien hemm perjodu, relattivament qasir, imma kien hemm perjodu fejn is-Sinjur ma kellux imhallef assenjat ghal kawza tieghu u sfortunatament huwa minnu, it-talbiet tieghu ghal helsien mill-arrest, baqghu imdendlin. . ."

B'referenza ghad-digriet tal-Imhallef Edwina Grima dwar il-jedd o meno tar-rikorrenti li jiprezenta rikors habeas corpus id-difensur tal-intimati sostna:

'Il-Qorti Kriminali tat id-digriet taghha. Jien nahseb li huwa konformi mal-ligi . . habeas corpus fil-kuntest wara att ta' akkuza ma jezistix. . . Imma ma jezistix ghaliex il-ligi tindirizza din is-sitwazzjoni ordinarja fejn jekk inti trid tistharreg l-arrest tieghek, taghmel ir-rikors tal-bail.'

Ikkunsidrat ulterjorment:

Illi l-fatti odjerni ghalkemm forsi prima facie jistghu jidhru kumplikati fil-fatt huma pjuttost semplici. Ir-rikorrent isostni li l-fatt li persuna akkuzata qabel ma nhargilha l-att tal-akkuza tista' tintavola kemm rikors ghal-liberta' provizorja kif ukoll rikors habeas corpus jekk ikun jehtieg, filwaqt li persuna akkuzata wara li nhargitilha l-atti tal-akkuza tista' biss tintavola rikors ghal-liberta provizorja izda mhux rikors habeas corpus, jirrendi tali nuqqas fil-ligi bi ksur tad-dritt fundamentali tieghu ghal smiegh xieraq u kontra detenzjoni illegali. Il-Qorti rat li fil-kaz odjern ir-rikorrent spicca ghal mill-anqas tletin gurnata (30) f'limbu legali filwaqt li kien taht arrest preventiv minghajr ma kellu l-possibilita' fil-ligi li jressaq ilment tul dan il-perijodu quddiem Qorti kompetenti fil-ligi adita bil-poter li taghmel dan.

Illi l-intimati jsostnu li dan kien kaz eccezzjonali rizultat tad-diversi rikuzi tal-imhallfin izda l-fatt li dan kien kaz eccezzjonali xejn ma jnaqqas mill-importanza li d-dritt ghall-liberta ta' persuna ghandu dejjem jibqa mhares w'anki siegha jew jum ta' arrest mhux legali huma zejda u huma protetti taht l-artikolu 34 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 5 tal-Konvenzjoni, b'dana li jirrizulta ksur tad-dritt fundmentali tar-rikorrent fit-terminita' dawn l-artikoli.

Illi ir-rikorrent sab ruhu taht arrest preventiv ghal perjodu ta' madwar erba' u tletin (34) gurnata minghajr ma kellu rimedju, f'dan il-perjodu, sabiex jikkontesta tali detenzjoni. Il-Qorti tqis li dan iwassal ukoll ghal

ksur tal-jedd ghal smiegh xieraq tar-rikorrent fit-termini tal-artikolu 6 tal-Konvenzjoni u tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni stante li sahansitra l-Qorti li quddiemha fittex rimedju kkonfermatlu permezz ta' digriet li ma kinitx adita bil-poter li tisma' u titratta r-rikors tieghu habeas corpus ghar-raguni li l-ligi nostrana ma tiprovdilux tali rimedju.

Il-Qorti ghaldaqstant in vista tal-konsiderazzjonijiet suesposti ser tghaddi sabiex tilqa' l-ewwel talba tar-rikorrent.

Rimedju:

Illi permezz tat-tieni talba tieghu ir-rikorrent jitlob li din il-Qorti taghmel dawk l-ordnijiet, tohrog dawk l-atti u taghti dawk id-direttivi li tqis xierqa, sabiex twettaq, jew tizgura t-twettiq tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrent, inkluz li tehles lill-esponent mill-arrest.

Da parti taghhom l-intimati jsostnu li f'kaz li din il-Qorti ssib il-lezjoni, allura d-dikjarazzjoni tal-lezjoni ghandha tkun rimedju bizzejjed fic-cirkustanzi tal-kaz odjern. Izidu li din il-Qorti mihiex l-ahjar Qorti adita bl-informazzjoni dwar il-kaz kriminali w'ghalhekk m'ghandhiex tkun hi li tiddeciedi dwar jekk ir-rikorrent odjern ghandux jinghata l-liberta' provizorja jew le.

Illi din il-Qorti rat li ghalkemm effettivament ir-rikorrent spicca ghal numru ta' gimghat, oltre tletin gurnata, f'limbu legali fejn nonostante li ntavola rikors ghal-liberta provizorja dan baqa' ma nstemghax ghar-raguni li erba' mhallfin kollha rrikuzaw, finalment jirrizulta li dan ir-rikors instema' u gie deciz nhar il-21 ta' Gunju, 2023 fejn it-talba' ghal-liberta provizorja giet michuda. Dan ifisser lil din il-Qorti li anki li kieku dak ir-rikors instema' qabel minghajr problemi, r-rizultat xorta kien ser ikun l-istess u cioe' li r-rikorrent jibqa' jinzamm taht arrest. Ghalhekk minn dan l-aspett il-Qorti tqis li verament sa dan l-istadju d-dikjarazzjoi tal-lezjoni hija bizzejjed.

Il-Qorti izda mihiex tal-istess fehma dwar dik il-parti tal-ilment tar-rikorrent li l-ligi ma tiprovdilux il-jedd li jintavola rikors habeas corpus f'dan l-istadju tal-proceduri fil-konfront tieghu. Il-kaz odjern, ghalkemm verament wiehed eccezzjonali, huwa ezempju car li ghandu juri lill-legislatur li dan ir-rimedju ghandu jkun applikabbli wkoll ghal persuni li fil-konfront taghhom tkun gia harget l-att ta' akkuza u mhux biss ghal dawk li fil-konnfront taghhom ghadha ma hargitx. Din il-Qorti ma tistax tifhem x'jaghmel anqas importanti u anqas fundamentali l-liberta' ta' persuna wara li tkun harget l-att tal-akkuza meta komparata ma qabel! Ghalhekk il-legislatur ghandu jaghmel l-emendi legislattivi neccessarji sabiex il-jedd fit-termini tal-artikolu 412B tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta jkun car li japplika f'kull kaz tul il-procedura kollha kriminali u mhux biss tul parti minnha. Huwa minn dan l-aspett tal-lezjoni fil-konfront tar-rikorrent li l-Qorti tqis li s-semplici dikjarazzjoni tal-lezjoni mihiex

bizzejjed u ser tghaddi sabiex taghti kumpens lir-rikorrent ghal-lezjoni fis-somma ta' hames mitt Euro (€500).”

7. B'rikors ippreżentat fil-15 ta' Diċembru 2023, ir-rikorrent appella mis-sentenza għal dak li jikkonċerna r-rimedju mogħti lilu mill-Ewwel Qorti, inkluż il-kumpens. Ir-rikorrent argumenta li €500 hu ftit wisq meta tqis li l-każ jitratta dwar ksur tad-dispożizzjonijiet li jissalvagwardjaw id-dritt tal-libertà tal-persuna u d-dritt għal smigħ xieraq. Dan ukoll meta tqis li r-rikorrent għamel 34 ġurnata mingħajr ma ngħata deċiżjoni għar-rikors għall-ħelsien mill-arrest. L-Ewwel Qorti tidher ukoll li ma qisitx li skont ġurisprudenza tal-QEDB peress li r-rikorrent ma kellux forum fejn seta' jiġi mistħarreġ l-ilment, sofra danni psikoloġiċi. Għalhekk ir-rikorrent talab lil din il-Qorti sabiex *“.... tagħti rimedju iktar ekwu u ġust fiċ-ċirkostanzi inkluż billi tagħti somma għola ta' danni u tordna l-ħelsien mill-arrest tal-appellant.....”*.

8. Permezz ta' tweġiba preżentata fit-2 ta' Jannar 2024 l-intimati wieġbu u taw ir-raġunijiet għalfejn fil-fehma tagħhom il-Qorti għandha tiċħad l-appell tar-rikorrent. Ippreżentaw ukoll appell inċidentali li bih ilmentaw li:

ii. L-Ewwel Qorti kellha tilqa' l-eċċezzjoni preliminari li l-Avukat Ġenerali m'huwiex il-leġittimu kontradittur;
iii. L-Ewwel Qorti żbaljat meta sabet ksur tal-imsemmija dispożizzjonijiet tal-Kostituzzjoni u Konvenzjoni Ewropea.

9. Ir-rikorrent ma weġibx għall-appell inċidentali.

Appell inċidentali.

10. Il-Qorti ser tibda billi tikkunsidra l-appell inċidentali tal-intimati peress li jekk jintlaqa' s-sentenza appellata titħassar.

11. Fl-ewwel aggravju l-intimati argumentaw li l-Avukat Ġenerali għandu interess ikun jaf kif mexjin il-proċeduri u jekk ir-rikorrent ingħatax il-ħelsien mill-arrest. B'daqshekk ma jfissirx li l-preżenza tal-Avukat Ġenerali hi meħtieġa għall-integrità tal-ġudizzju.

12. B'din il-kawża r-rikorrent qiegħed jilmenta minn dik li jirreferi għaliha bħala lacuna fil-liġi għaliex isostni li wara li jinħareġ l-att ta' akkuża, *"m'għandu l-ebda forum fejn jista' jikkontesta l-lokalita (recte,* legalità*) tal-arrest tiegħu"*.

13. Strettament il-preżenza tal-Avukat tal-Istat hi biżżejjed għall-finijiet ta' integrita' tal-ġudizzju. Skont Art. 2 tal-Att dwar l-Avukat tal-Istat (Kap. 603) hu l-Avukat tal-Istat li għandu r-rappreżentanza ġudizzjarja tal-Gvern fl-azzjonijiet ġudizzjarji. Il-preżenza tal-Avukat tal-Istat hi biżżejjed in kwantu l-ilment tar-rikorrent hu l-allegat nuqqas li hemm fil-Kodiċi

Kriminali, minkejja l-fatt li l-Avukat Ġenerali tmexxi l-prosekuzzjoni quddiem il-Qorti Kriminali.

14. Għaldaqstant, tilqa' l-ewwel aggravju.

15. Fir-rigward tat-tieni aggravju, hu evidenti li l-punt tat-tluq tal-Ewwel Qorti kien id-digriet li tat il-Qorti Kriminali fil-5 ta' Ġunju 2023. Fir-rikors li r-rikorrent ippreżenta fil-Qorti Kriminali fl-1 ta' Ġunju 2023 u li bih talab ir-rilaxx mill-arrest,[1] ippremetta li *".... m'għandux forum sabiex jiddetermina l-leġittimita' tal-arrest kontinwat tiegħu"*. Qal ukoll li, *"L-artikolu 412B(1) japplika biss meta l-atti jkunu quddiem il-Qorti tal-Maġistrati ......"* u kompla, *"Illi l-esponent jikkontendi li l-arrest tiegħu huwa illegali għaliex huwa ma jistax isib forum sabiex jiddetermina jekk l-arrest kontinwu tiegħu huwiex ġustifikat"*.

16. L-ilment tar-rikorrent kif spjegat fir-rikors promotur hu minħabba dik li jirreferi għalih bħala lacuna fil-liġi peress li f'dan l-istadju tal-proċeduri ma jistax jagħmel il-proċedura ta' *habeas corpus* quddiem il-Qorti Kriminali. Skont ir-rikorrent dan iwassal għal ksur:

[1] Fir-rikors iddikjara li, *"Illi, dan ir-rikors bilfors irid isir a tenur tal-Artikolu 412B tal-Kap. 9 tal-Liġijiet ta' Malta għaliex huwa biss dan l-Artikolu li jikkontempla l-Habeas Corpus pendenti proċeduri kriminali"*.

i. tal-Art. 39 tal-Kostituzzjoni u 6 tal-Konvenzjoni Ewropea, għaliex m'għandux aċċess għall-qorti biex jikkontesta l-arrest tiegħu;

ii. tal-Art. 34 tal-Kostituzzjoni u l-Art. 5(4) tal-Konvenzjoni għaliex skont il-liġi Maltija l-arrestat m'huwiex intitolat li jieħu proċeduri ġudizzjarji biex jiġi mistħarreġ il-legalità tad-deprivazzjoni tal-libertà;

17. L-Art. 5(4) tal-Konvenzjoni jipprovdi:

> *"Everyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings by which the lawfulness of his detention shall be decided speedily by a court and his release ordered if the detention is not lawful"*.

18. Fis-sentenza **<u>Rakevich v Russia</u>** tat-28 ta' Ottubru 2003, il-QEDB qalet:

> *"43. The Court notes that the cornerstone guarantee of Article 5 § 4 is that a detainee must have the right actively to seek judicial review of his detention (see, e.g., Musial v. Poland, judgment of 25 March 1999, Reports 1999-II, § 43).*"

19. Imbagħad fil-każ **<u>Doner and Others v Turkey</u>** (29994/02) tas-7 ta' Marzu 2017, l-istess Qorti qalet:

> *"63. The Court reiterates that the purpose of Article 5 § 4 is to assure to persons who are arrested and detained the right to actively seek judicial supervision of the lawfulness of the measure to which they are thereby subjected (see, mutatis mutandis, De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium, 18 June 1971, § 76, Series A no. 12). A remedy must be made available during a person's detention to allow that person to obtain speedy judicial review of the lawfulness of the detention, capable of leading, where appropriate, to his or her release. The existence of the remedy required by Article 5 § 4 must be sufficiently certain, not only in theory but also in practice, failing which it will lack the accessibility and*

effectiveness required for the purposes of that provision (see, mutatis mutandis, Vachev v. Bulgaria, no. 42987/98, § 71, ECHR 2004-VIII (extracts), and Stoichkov v. Bulgaria, no. 9808/02, § 66, 24 March 2005). The accessibility of a remedy implies, inter alia, that the circumstances voluntarily created by the authorities must be such as to give applicants a realistic opportunity to use the remedy (see, mutatis mutandis, Čonka v. Belgium, no. 51564/99, §§ 44 and 55, ECHR 2002-I)".

20. Fid-digriet tal-5 ta' Ġunju 2023 il-Qorti Kriminali kkonkludiet li wara li jkun ħareġ l-att ta' akkuża, kif ġara f'dan il-każ, il-liġi ma tagħtix l-opportunità lill-persuna arrestata li jikkontesta dak l-arrest quddiem il-Qorti Kriminali. Dan hu żbaljat. L-Artikolu 525(2A) tal-Kodiċi Kriminali, li fid-digriet ma saritx referenza għalih kif lanqas m'għamlu referenza għalih id-difensuri tar-rikorrent u l-Avukat Ġenerali, jipprovdi:

"(2A) Id-dispożizzjonijiet tal-artikolu 412B(1) u (2) għandhom ukoll japplikaw mutatis mutandis għall-Qorti Kriminali għar-rigward ta' persuna li tkun taħt arrest għal reat li dwaru jkun ġie ppreżentat att tal-akkuża kif ukoll għall-Qorti tal-Appell Kriminali għar-rigward ta' persuna li tkun taħt arrest u li tkun parti fiproċeduri tal-appell quddiem dik il-Qorti:"

21. Kliem ċar li m'għandu bżonn l-ebda interpretazzjoni. Il-Kodiċi Kriminali jipprovdi rimedju lil min ikun fil-pożizzjoni tar-rikorrent u jallega li l-kontinwazzjoni tad-detenzjoni tiegħu ma tkunx skont il-liġi. Għalhekk irrispettivament minn dak li ddeċidiet il-Qorti Kriminali u kuntrarjament għal dak li jsostni r-rikorrent, m'hemmx lacuna fil-liġi. Għalhekk l-ewwel talba tar-rikors maħluf li biha r-rikorrent talab dikjarazzjoni li m'għandux forum taħt il-Kodiċi Kriminali fejn jista' jressaq talba għal *habeas corpus* wara li jkun ħareġ l-att tal-akkuża, kellha tiġi miċħuda. Dan apparti li r-rikorrent kien assistit minn avukati li inkariga hu stess. Ir-rimedju li toffri l-liġi kriminali hi altru milli rimedju effettiv.

22. Fiċ-ċirkostanzi l-Qorti ser tieqaf hawn fir-rigward tal-appell inċidentali.

L-appell tar-rikorrent.

23. *In vista* ta' dak li ngħad u ser jiġi deċiż b'referenza għall-appell inċidentali, l-appell tar-rikorrent dwar ir-rimedju li tat l-Ewwel Qorti għall-ksur tal-jeddijiet fundamentali, ser jiġi miċħud ġialadarba s-sentenza appellata ser tiġi mħassra u t-talbiet tar-rikorrent miċħuda.

Deċiżjoni.

Għal dawn il-motividin il-Qorti tilqa' l-appell inċidentali tal-intimati u filwaqt li tilqa' l-ewwel eċċezzjoni u tillibera lill-Avukat Ġenerali mill-osservanza tal-ġudizzju, tiċħad it-talbiet tar-rikorrent.

Spejjeż taż-żewġ istanzi huma kollha a karigu tar-rikorrent.

Mark Chetcuti Prim Imħallef	Giannino Caruana Demajo Imħallef	Anthony Ellul Imħallef

Deputat Reġistratur
ss